

Usklađenost karizme i institucije u Crkvi

Ivan Glavinić

Zagreb, 4. ožujka 2017.

VIII. nacionalni seminar za formciju u OFS-u

Uvod

S obzirom na naznačenu temu, čini se uputnim na samome početku čuti tekst prve Pavlove poslanice Korinćanima (1 Kor 12):

„O darima Duha ne bih, braćo, htio da budete u neznanju. Znae kako ste se dok bijaste pogani, zavedeni, zanosili nijemim idolima. Zato vam obznanjujem: nitko tko u Duhu Božjem govori ne kaže: "Prokletstvo Isusu". I nitko ne može reći: "Gospodin Isus" osim u Duhu Svetom. Različiti su dari, a isti Duh; i različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima. A svakomu se daje očitovanje Duha na korist. Doista, jednomu se po Duhu daje riječ mudrosti, drugomu riječ spoznanja po tom istom Duhu; drugomu vjera u tom istom Duhu, drugomu dari liječenja u tom jednom Duhu; drugomu čudotvorstva, drugomu prorokovanje, drugomu razlučivanje duhova, drugomu različiti jezici, drugomu tumačenje jezika. A sve to djeluje jedan te isti Duh dijeleći svakomu napose kako hoće. Doista, kao što je tijelo jedno te ima mnogo udova, a svi udovi tijela iako mnogi, jedno su tijelo - tako i Krist. Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni, bilo Židovi, bilo Grci, bilo robovi, bilo slobodni. I svi smo jednim Duhom napojeni. Ta ni tijelo nije jedan ud, nego mnogi. Rekne li noga: "Nisam ruka, nisam od tijela", zar zbog toga nije od tijela? I rekne li uho: "Nisam oko, nisam od tijela", zar zbog toga nije od tijela? Kad bi sve tijelo bilo oko, gdje bi bio sluh? Kad bi sve bilo sluh, gdje bi bio njuh? A ovako, Bog je rasporedio udove, svaki od njih u tijelu, kako je htio. Kad bi svi bili jedan ud, gdje bio bilo tijelo? A ovako, mnogi udovi - jedno tijelo! Ne može oko reći ruci: "Ne trebam te", ili pak glava nogama: "Ne trebam vas." Naprotiv, mnogo su potrebni udovi tijela koji izgledaju slabiji. A udove koje smatramo nečasnijima, okružujemo većom čašću. I s nepristojnima se pristojnije postupa, a pristojni toga ne trebaju. Nego, Bog je tako sastavio tijelo da je posljednjem udu dao izobilniju čast da ne bude razdora u tijelu, nego da se udovi jednako brinu jedni za druge. I ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi; ako li se slavi jedan ud, raduju se zajedno svi udovi. A vi ste tijelo Kristovo i, pojedinačno, udovi. I neke postavi Bog u Crkvi: prvo za apostole, drugo za proroke, treće za učitelje; onda čudesa, onda dari liječenja; zbrinjavanja, upravljanja, razni jezici. Zar su svi apostoli? Zar svi proroci? Zar svi učitelji? Zar svi čudotvorci? Zar svi imaju dare liječenja? Zar svi govore jezike? Zar svi tumače? Čeznite za višim darima!“

Kontekst ovih riječi jest problem u zajednici u Korintu koji je nastao zbog pretjerane važnosti koju su neki tamošnji kršćani pripisivali karizmi govora u tuđim jezicima. To religiozno oduševljenje, koliko je znak milosti Božje, toliko može, ukoliko mu se daje pretjerana važnost, dovesti do toga da promatrači opijenost darom Duha shvate kao pijanstvo od vina (Dj 2, 13), pa čak i kao ludovanje (1 Kor 14, 23). Ta pojava, naizgled slična

entuzijastičnim ushitima u nekim poganskim kultovima, mogla bi lako zavesti vjernike koji ne bi razlikovali obuzetost Duhom Božjim od tih ushita u poganskim kultovima, a to bi vjernike vodilo čak i raskolu (1 Kor 12). Riječ je, dakle, i o vrlo važnom pitanju: u pitanju je, naime, vjerodostojno i djelotvorno naviještanje Riječi, a time i vjerodostojnost Crkve; u pitanju je, dakle, dobro Crkve. Pavao ovim tekstom to pitanje podiže na višu razinu.¹ Karizme se moraju promatrati u perspektivi Krista kao Glave Crkve. Izvanrednost neke karizme nije kriterij vjere, niti vjerodostojnosti Crkve, već je upravo samoj karizmi potreban kriterij da bi se provjerila njezina vjerodostojnost. Taj kriterij nalazi se u priznanju vjere Crkve – priznanju Isusa Gospodinom.

Ako se pojedinim darovima (karizmama) dadne prevelika važnost, napose nauštrb drugih elemenata u Crkvi, ako se pojedini darovi pogrešno tumače, ako se stavlja u opreku različite darove ili službe u Crkvi, ili ako se sami darovi stavljaju u opreku prema Crkvi, tada je u pitanju vjerodostojno i djelotvorno naviještanje Krista: u pitanju je vjernost Isusovom poslanju. Zbog toga je od silne važnosti i danas, kao što je to i Pavao činio, pitanje karizme u Crkvi postaviti na višu razinu, tj. postaviti ga na pravo mjesto u Crkvi, upravo za dobro Crkve, kako bi napredovalo njezino poslanje u ovome svijetu.

1. Karizma – opseg pojma i mjesto u zajednici iz perspektive 1 Kor 12

Karizma je grčka riječ koja se nalazi u biblijskom jeziku. Grčki izraz *chárisma* ima isti korijen kao i riječ *cháris* – milost. To govori da se izrazom *karizma* označava dar koji netko dobije posve nezasluzeno, po čistoj milosti Božjoj, a koji Duh Sveti daje u Crkvi nekoj osobi ili grupi osoba, da bi one time drugima koristile. U Novom zavjetu izraz karizma nerijetko označava sve Božje darove (Rim 11, 29), osobito »dar milosti« koji nam dolazi po Kristu (Rim 5, 15). Također se koristi i kao izraz za njegov dar Duha Svetoga. (Rim 5, 5; usp. 8, 15).

1.1. Karizma u užem smislu

U užem smislu, izraz *karizma* uglavnom se koristi za darove koje smatramo *izvanrednima*: čudesa, molitva u jezicima, ozdravljivanje bolesnih, dar spoznaje, proricanje i sl. Ti darovi ne uzdižu nikoga iznad Crkve, nego ga još više združuju s njom. U Pavlovom tekstu nazire se problem baš i s izvanrednim karizmama. Naime, događa se da netko tvrdi da ima ulogu koju drugi nemaju ili da oni koji imaju jednu karizmu, žele imati i drugu. U takvoj

¹ Izvor sažetka o kontekstu teksta 1 Kor 12 vidi u: Augustin GEORGE - Pierre GRELOT, *Karizma*, u: Xavier LEON – DUFOUR i dr. (ur.), *Riječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²1980., 412 – 416.

situaciji nužno dolazi do problema superiornosti i zavisti. Pavao u rješavanju ovog problema, koristeći se slikom ljudskog tijela s mnogim udovima, naglašava nužnost različitosti i, istovremeno, jedinstva te nezamjenjivosti čak i onih udova koji su smatrani kao manje potrebni.²

„A temelj njihovog dubokog jedinstva [Darova Duha] jest u tome što dolaze od jednog Duha, kao što sve službe dolaze od jednoga Gospodina a djelatnosti od jednoga Boga (1 Kor 12, 4). Ljudi su, svaki prema svojoj karizmi, djelatelji jedinstvene a mnogolike Božje milosti (1 Pt 4, 10). Usporedba s ljudskim tijelom omogućuje da se lakše shvati upućenost svih Božjih darova prema istoj svrsi: svi su oni dani na opću korist (1 Kor 12, 7); oni svi zajedno pridonose koristi Crkve, Tijela Kristova, kao što svi udovi sudjeluju za dobro ljudskog tijela, svaki prema svojoj zadaći. (...) Ali kod služenja tim darovima svatko mora prije svega misliti na opće dobro.“³

Kriterij stvarnog služenja darom za *dobro Crkve* odbacuje pretjerivanja koja se mogu pojaviti u vezi s darovima, a u isto vrijeme stavlja onoga koji ima dar u povijest – u konkretno mjesto i konkretno vrijeme, pred konkretne prilike, probleme i zahtjeve – jer su Crkvi u različitim vremenima i okolnostima potrebni različiti darovi i službe.⁴

1.2. *Karizma u širem smislu*

Kao što je već naznačeno, u Novom zavjetu izraz *karizma* nerijetko označava sve Božje darove. To znači da se govori o darovima (karizmama) i u širem smislu, ne zanemarujući izvanredne, ali stavljajući pred oči i one nespektakularne, svakodnevne ili praktične darove koji su potrebni Crkvi, a koje Duh dijeli svim vjernicima, kako hoće. O *karizmama* u tom širem smislu T.J. Šagi-Bunić svojedobno (*Glas Koncila*, 30.V. 1965.) piše:

„Duh Sveti u Crkvi prožima sve članove, te ovome daje ovaj a onome onaj dar na korist zajednice, a da ti darovi sami po sebi nemaju izgled nečega sasvim osobitoga i izvanrednoga. Često se istom nakon mnogo vremena – kad se pokažu plodovi i učinci onoga što je neki vjernik učio, poticao, izveo, ustanovio, uredio – može jasno vidjeti da je to zaista moralo biti djelo Duha Svetoga. Tu spadaju propovjednici, teolozi i mislioci... (...) Svi ti darovi ili karizme jako odgovaraju potrebama Crkve, pa ih zato treba primati sa zahvalnošću i utjehom.“⁵

² Usp. Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, 2008., 527.

³ Pierre GRELOT, *Karizma*, u: Xavier LEON – DUFOUR i dr. (ur.), *Riječnik biblijske teologije*, 414.

⁴ Usp. Gottfried HIERZENBERGER, *Karizmatičari*, u: Anton GRABNER-HAIDER (prir.), *Praktični biblijski leksikon*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., 155.

⁵ Tomislav J. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986., 66.

Na istom mjestu Šagi-Bunić nabraja još neke darove:

„Karizme se daju čitavom narodu Božjemu (...). I veće razumijevanje svetih tajni, i veća poduzetnost u apostolskim djelima, i dovitljivije snalaženje u nekim težim situacijama, i veća ražarenost u ljubavi prema bližnjemu i drugi slični darovi, sve se to može naći jednako u bilo kome vjerniku...”⁶

Riječ je, dakle, u širem smislu, o *svakom* milosnom daru, za pomoć svima i za dobro Crkve i treba ih primati sa zahvalnošću, znajući da su uvijek *cháris* – milost, nešto nezasluženo i znajući da milost ne može ostati zatvorena u jednoj osobi, nego uvijek teži biti razdana drugima, za dobro drugih. Osvrćući se u tom smislu na Pavlov tekst, vidljivo je da on priznaje i one izvanredne darove, no darovi na koje on svraća veću pozornost jesu darovi koje Bog slobodno daruje, a da oni (po svemu sudeći) ne uključuju spektakularnost. Jedan od takvih darova koje Pavao navodi jest, recimo, i dar upravljanja – vodstvo: upravljanje je, dakle, za Pavla slobodni dar Božji - karizma.⁷

Ako se u našim župnim i drugim zajednicama često pitamo o svojim talentima, darovima, sposobnostima koje imamo kao primljene od Boga, tada je potrebno postavljati to pitanje najprije u ovom širem smislu, pitajući se o svome udjelu u izgradnji Crkve i njezinom djelovanju, a sve u perspektivi Krista – Glave Crkve.

1.3. Zaključak prvog odsjeka

Kada, dakle, u našoj temi govorio o *karizmi*, govorimo o njoj u širem smislu, ne isključujući izvanredne darove, ali ne prebacujući težište cjelokupne teme na njih. Pitanje karizmi u vrijeme prve Crkve, u Svetom Pismu, u nauku Crkve i teologiji vrlo je široko pitanje, te bi već i sam pregled te problematike uvelike nadmašio okvire ovog izlaganja. Stoga će za nas biti dovoljno, ali i nužno, osvijestiti prethodno izloženu širinu pojma *karizma*. Sažeto se o tome može zaključiti: karizme, ako gledamo iz perspektive 1 Kor 12, nisu prvotno nešto izuzetno, makar su neke od njih izvanredni darovi. Karizme ne postavljaju zahtjev za isključivošću, već je svakoga tko se u vjeri u Isusa Krista zauzima za dobro Crkve trebalo označiti kao *karizmatika* – onoga koji ima dar – milost. Ako tako gledamo na *karizme*, onda o njima ovisi sav kršćanski život i djelo cjelokupne Crkve. To je način na koji Duh Božji vodi Crkvu – narod na koji se obilato izlio, dajući različite darove, za izgradnju Tijela Kristova (Ef 4, 12). Nužno je »ne gasiti Duha«, ali treba i provjeriti vjerodostojnost karizmi (1 Sol 5, 19 s1). Pa i samo razlikovanje jest plod milosti (1 Kor 14, 10) i silno je važno.

⁶ Isto, 67.

⁷ Usp. Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, 528.

2. Usklađenost karizme i institucije u Crkvi ⁸

II. vatikanski koncil govori o karizmama, sasvim razumljivo, u dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*. Koncil kaže:

„Isti Duh Sveti osim toga ne samo da po sakramentima i službama posvećuje i vodi narod Božji te ga krjepostima resi, nego »dijeleći svakome pojedinome« svoje darove »kako hoće« (1 Kor 12, 11), on također raspodjeljuje posebne milosti među vjernike svakoga staleža te ih time čini sposobnima i spremnima za prihvatanje raznih djela ili dužnosti korisnih za obnovu i širu izgradnju Crkve, prema onoj: »Svakome se daje očitovanje Duha na korist« (1 Kor 12, 7). Budući da su te karizme, bilo one najsjajnije bilo one jednostavnije i raširenije, osobito prilagođene potrebama Crkve i korisne, valja ih primati sa zahvalnošću i s utjehom. Izvanredne pak darove ne valja lakoumno zahtijevati niti se smiju od njih preuzetno očekivati plodovi za apostolsko djelovanje; naprotiv, sud o njihovoj ispravnosti i urednoj uporabi pripada onima koji predsjedaju Crkvi i kojima posebno pripada to da Duha ne trnu, nego da sve provjere te zadrže ono što je dobro (usp. 1 Sol 5, 12 i 19-21).“ (LG 12)

Ove riječi koncilskih otaca donose sve ono što smo rekli u prethodnom odsjeku. Ipak, ovdje je dobro uočiti da Koncil govori o karizmama kao darovima koje Duh Sveti dijeli *svakome pojedinome*. Iako se naizgled čini kao naprosto preuzet iz 1 Kor 12, taj izraz ima još veću važnost utoliko što uklanja antinomiju između laika i klerika. Naime, kroz povijesni hod Crkve, uslijed raznih utjecaja (koje ovdje ne možemo navoditi), Crkva je proživjela napetost između ove dvije stane institucije – laika i klerika. U samoj srži, to je uvijek bila napetost između općeg i ministerijalnog svećeništva, tj. između karizmi laika i karizmi svećeničkog reda, posebno u vrijeme pojave i jačanja protestantizma. Ta napetost često je (ali ne i ispravno) tumačena kao napetost ili čak sukob između karizme i institucije, budući da se karizma vezala (iako samo prešutno, ali ipak često) primarno uz laike, a institucija uz svećenike. No, Koncil je tu napetost premostio izjavom da Duh darove dijeli *svakome pojedinome*, a u isto vrijeme naglašava *posebne milosti svakog staleža*. Tako je stavio odnos laika i klerika, općeg i ministerijalnog svećeništva u odnos ne jedan iznad drugoga, nego jedan uz drugoga – kao dva krila jedne institucije – ne dokidajući bitne objektivne razlike.

2.1. Odnos institucije i karizme u Crkvi

⁸ Glavni izvor za misli i ideje iznesene u ovom poglavlju, uz neke dodatke autora te druge izvore, jest članak: Miron SIKIRIĆ, Pokreti, udruge, zajednice – karizmatika 'neredovitost' i crkvena normativnost, u: *Bogoslovska smotra*, 78 (2008.) 2, 286–295. Zbog opsega i radi lakšeg čitanja u tekstu se neće posebno navoditi mjesto neke misli ili ideje u članku, već valja imati na umu da je čitavo ovo poglavlje temeljeno na spomenutom članku.

Ako se želimo sada zapitati o odnosu karizme i institucije, valja nam najprije zapitati se o odnosu institucije u Crkvi prema onom temeljnom bez čega nema institucije. Riječ je o konstitutivnim elementima. Naime, nasuprot stanju u državi, konstitucija se Crkve ne podudara s institucijom. Što bi onda pripadalo konstituciji – temeljima institucije Crkve? Ako instituciju promatramo kao sastavljenu od dva krila – klerika i laika – onda možemo uočiti da su temelji Riječ i sakramenti. Prije svega sakrament krštenja, po kojemu Crkva postoji kao Crkva, a potom i sakrament svetog reda, po kojemu se ministerijalno svećeništvo razlikuje od općeg, kler od laika. Istovremeno, svi se sakramenti stječu u Euharistiji, koja je izvor i vrhunac života Crkve. Međutim, konstitucija uvijek obuhvaća i karizmu. Neizostavni elementi konstitucije jesu, dakle, s jedne strane Riječ i sakrament, a, s druge strane – karizma. Ova posljednja svediva je na Krista jednako kao što su to Riječ i sakrament, ali preko Duha Svetoga u Crkvi koji je Duh Kristov. Sam je Krist posvjedočio prisutnost Duha Svetoga u Crkvi pa stoga i prisutnost karizme. Zato ne postoji Crkva bez karizme. Karizma se uvijek daje unutar institucije da joj pomogne u ostvarivanju ravnoteže koja je prirođena njezinoj polarnosti. Institucija pak nije svediva samo na ministerijalno svećeništvo, jer joj pripada i opće ili krsno svećeništvo, koje je temelj sudjelovanja svih vjernika u poslanju Crkve u svijetu.

Milosni dar Duha – *karizma* – dakle, pripada temeljnim, ustanovljujućim elementima Crkve bez kojega nema institucije.

Na primjeru službe biskupa možemo dočarati tu konstitutivnost karizme: za izbor biskupa traži se, između ostalog, da osoba bude krštena – dakle, da je povjerovala Riječi i da ima red prezbitera (sakrament svetog reda). Služba biskupa je neodvojiva od sakramenta svećeničkog reda (štoviše, najviši je stupanj svetog reda), kojega pak nema bez milosti (dara – karizme) poziva. Dakle, svećenički poziv izravno ovisi o prethodnom daru poziva. Tako je i služba biskupa i kao dio institucije Crkve ovisna o prethodnoj karizmi svećeničkog poziva.

Ako se, dakle, i laike i klerike promatra kao dva krila jedne institucije, onda karizma kao milosni dar Duha životno prožima instituciju, pomažući joj tako nadvladati napetosti i sukobe oko svake vrste vlasti u Crkvi. U Crkvi su, dakle, temeljne institucije karizmatične, a pojedinačne karizme se trebaju institucionalizirati kako bi stekle dosljednost i kontinuitet, a i kako bi bile plodonosne u konkretnom vremenu u kojemu Crkva živi.⁹ A kod pitanja institucionalizacije karizmi, ponovno dolazimo do potrebe razlučivanja.

⁹Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Iuvenescit Ecclesia. Pismo biskupima Katoličke crkve o odnosu između hijerarhijskih i karizmatičkih darova za život i poslanje Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017., br. 10.

2.2. Razlučivanje kao proces za dobro Crkve ili gušenje pravilima?

U Crkvi se odnosi ne događaju kao odnosi osobe s jedne strane i institucije na drugoj strani. Osoba nije nasuprot institucije niti je u zajedništvu s apstraktnom institucijom, već je, u prizmi Crkve kao zajedništva, osoba nasuprot druge osobe i u zajedništvu s njome. Svaki odnos događa se, dakle, između osobe i osobe. Napetosti ili sukobe s kojima se Crkva susreće ne mogu se, dakle, gledati kao sukobi karizme i institucije. Sukobi se, naime, ne događaju između temelja i građevine već unutar građevine same: takve napetosti i sukobi jesu uistinu sukobi unutar same institucije, između dva krila institucije, a to znači između osoba.

Napetosti i sukobi nastaju vrlo raznoliko, ali u pitanju karizme, svaki počiva na pogrešnom shvaćanju karizme: kao nešto na što se ima pravo; kao visine na koju se onaj drugi treba uzdići; kao nešto što treba potpunu autonomiju od drugoga da bi se ostvarilo; kao nešto što hijerarhija treba strogo kontrolirati itd. Karizma, nasuprot svakoj napetosti, relativizira svaku prevlast jednih nad drugima. Svijest o karizmatskoj naravi svih pomaže svladati težnje za autokratskom vlašću i uravnotežiti stvarnu polarnost unutar institucije. Uravnoteženje polarnosti unutar institucije s obzirom na karizmu znači vlastiti dar staviti „u pozitivan odnos sa svim drugim darovima koji su prisutni u crkvenome životu“.¹⁰ Duh nije povlastica pojedinca, već životni princip cijele Crkve i zato i oni darovi koje neki pojedinac ima više nego drugi nisu darovani tek njemu samome, već su darovani na izgradnju cijele Crkve.¹¹

S obzirom na to da su karizme „prilagođene potrebama Crkve“ (LG 12), uočiti i izreći što su potrebe Crkve u određenom vremenu pripada karizmi upravljanja – dakle, hijerarhiji. Ako je korištenje darova podloženo kriteriju „za izgradnju Tijela – Crkve“, onda to znači da se karizme moraju podvrgavati praktičnim pravilima, kako bi vladao red (1 Kor 14,33). To znači da karizme uvijek ostaju podvrgnute crkvenoj vlasti (usp. 1 Iv 4, 6) – upravi koja je i sama karizmatskog reda.¹² Nužno je da oni koji upravljaju »ne gase Duha«, ali treba provjeriti autentičnost karizmi (1 Sol 5,19 sl). Pa i samo to razlikovanje jest plod milosti (1 Kor 14,10) – *karizma*. To od hijerarhije zahtjeva da provjerava i zadržava dobro, a od nositelja karizme zahtjeva da ju primi zahvalno, onakvu kakva ona jest – nužno u službi Crkve – i da u

¹⁰ Isto, br. 2.

¹¹ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004., 118 – 119.

¹² Usp. Pierre GRELOT, Karizma, u: Xavier LEON – DUFOUR i dr. (ur.), *Riječnik biblijske teologije*, 415; Gottfried HIERZENBERGER, *Karizmatici*, u: Anton GRABNER-HAIDER (prir.), *Praktični biblijski leksikon*, 155.

„misijskoj otvorenosti, nužnoj poslušnosti pastirima i održavanju crkvenoga zajedništva“¹³ prihvaćaju sud Crkve za koju je karizma i dana.

Primjer poziva (svećeničkog, redovničkog, svjetovne ustanove, treći redovi...) tu je možda najjasniji. Ako osoba dođe s iskazom da prepoznaje dar poziva, ona nužno mora proći razdoblje razlučivanja poziva, kako bi njoj samoj i zajednici – Crkvi – bila jasna autentičnost dara poziva. Taj pojedinačni dar poziva, naime, nije samo dar pojedincu, već čitavoj Crkvi, za izgradnju Tijela.

Stoga Crkva ima obvezu razlučivati darove, kako bi bogatstvo dara došlo do punog izričaja¹⁴ i kako bi doprinosio dobru Crkve i njezinom evangelizacijskom poslanju.¹⁵ To se razlučivanje odvija prema određenim kriterijima, a često kroz dugo razdoblje. Zbog svega toga, može se činiti da je riječ o gušenju darova ljudskim pravilima.

2.2.1. Otkud pravila?

Postojanje prava unutar Crkve ne izvire naprosto iz društvene dimenzije koja je povezana s čovjekovom naravi u Crkvi (*ubi societas, ibi ius*) nego nastaje obvezujućom snagom koja je prirođena sakramentima i Riječi – konstitutivnim elementima Crkve. Sakramenti i Riječ, naime, kao i karizma, u sebi nose moralni (obvezujući) zahtjev „idite...“ (Mt 28, 19) – zahtjev za uozbiljenjem Kristovog djela spasenja i dara Duha u konkretnom životu. Pojedine karizme, doduše, mogu nositi moralnu obvezu samo za onoga koji prima karizmu, bez posebnih regulacija pastira, ali i u tom slučaju uvijek ostaju darovane *za dobro Crkve*. Ipak, u našoj temi govorimo o karizmi u širem smislu.

Iz moralnih zahtjeva koji proizlaze iz konstitutivnih elemenata Crkve, proizlazi da pravila unutar Crkve odgovaraju zahtjevu za pravednošću koja proizlazi sakramenata, Riječi i dara Duha. Drugim riječima sasvim je pogrešno suprotstavljati evanđelje crkvenom zakonu, jer se on temelji na Objavi, ali i zato što je pravednost – koju zakon štiti – primarni zahtjev ljubavi, sama bit radosne vijesti – Evanđelja: „Tražite najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, a sve će vam se ostalo dodati.“ (Mt 6, 33).

2.3. Zaključno o drugom odsjeku

Karizma nikad ne rađa sukobima ni crkvenim revolucijama i prevratima, već podržava jedinstvo unutar institucije, koje stalno ugrožava, napast oko prevlasti jednih nad drugima. S

¹³ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Iuvenescit Ecclesia*, br. 10.

¹⁴ Isto, br. 17.

¹⁵ Isto, br. 8.

obzirom na odnos između institucije i karizme, ne smije biti ni pretjerane intimnosti – tako da se izgubi svaki kriterij razlučivanja i svako pravo pod izlikom slobode Duha – ali ne smije biti niti apsolutizacije, tako da bi jedna bila viša od druge, koja bi se morala uspeti do "visina" one prve. Dakle, nema mjesta nikakvom sukobu između jednog i drugog elementa, između karizme svakog vjernika i karizme hijerarhije, između Crkve ljubavi i one prava:

„Jedan je red djelovanja Duha u Crkvi preko hijerarhije (...), a drugi je red djelovanja po nedokučivoj slobodi Duha. (...) Jedan te isti duh djeluje u oba ova smjera, zato ne može biti među tim djelovanjima prave suprotnosti. Sud o tome da je neka karizma zaista od Boga pripada crkvenom autoritetu. Čovjek bi se pojedinac lako dao zvesti od svoje mašte i od zloga duha...”¹⁶

Ako bi se zanemarilo razlučivanje koje pripada pastirima ili odbilo, zahtijevajući potpunu autonomiju i odbijajući poslušnost pastirima, to bi bacilo sjenu na autentičnost dara i potaklo sumnju u „trn u tijelu“ (2 Kor 12, 7).

Odbijanje poslušnosti pastirima u procesu razlučivanja, budući da je njihova služba upravljanja također karizmatiskog reda, moglo bi se protumačiti i kao odbijanje poslušnosti Duhu koji je dan svakome pojedino, za izgradnju Tijela. Služba pastira je također karizmatična – od Duha, pa se zato „karizmu ne može suprotstavljati službi (*munus*) u Crkvi, jer je isti Duh koji djeluje na prvom mjestu u službi i preko nje.”¹⁷

3. Življenje karizme na partikularnoj razini – u konkretnim prilikama

3.1. Karizma i mjesna Crkva

Odnos karizmatiskih i hijerarhijskih darova treba voditi računa o „bitnom i konstitutivnom odnosu opće i mjesnih Crkvi”.¹⁸ To znači da se karizme daju za čitavu Crkvu, ali se njihova dinamika ne može nego „ostvariti u službi konkretne biskupije”.¹⁹ To predstavlja i „vjerodostojnu mogućnost”²⁰ da se živi i razvije svačiji kršćanski poziv. Stoga karizma, premda je dana na korist čitavom Tijelu – Crkvi, ipak teži obogatiti ju i služiti joj upravo kroz tu partikularnost. Jedna jedina Katolička crkva, opstoji *u i od* (*in et ex*) partikularnih Crkvi.²¹ To su prije svega biskupije, a onda i župe na koje se biskupije dijele.

¹⁶ Tomislav J. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, 67.

¹⁷ PAVAO VI., Vi accogliamo. Govor sudionicima Drugog međunarodnog kongresa o kanonskom pravu (17. IX. 1973.), u: *Communicationes*, 5 (1973.), 129.; http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/speeches/1973/september/documents/hf_p-vi_spe_19730917_diritto-canonico.html (3. III. 2017.)

¹⁸ KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Iuvenescit Ecclesia*, br. 21.

¹⁹ *Isto*.

²⁰ *Isto*.

²¹ *Zakonik kanonskog prava* (1983.), Glas Koncila, Zagreb, 1996., kan. 368.

Nerijetko upravo pokušaji doprinosa na partikularnoj razini rezultiraju napetostima i sukobima, koji se potom tumače kao sukobi laika i klera, duha i tijela, karizme i institucije, ljubavi (milosrđa) i prava (zakona i pravednosti). Međutim, takvo gledanje je, kao što smo već istaknuli, u temeljima pogrešno. Drugačije rečeno: možda se napetosti čine takvima na pojavnjoj razini, ali na fundamentalnoj razini to ne stoji. Riječ je, naime, gotovo uvijek o pogrješnom razumijevanju (ili nerazumijevanju) strukture Crkve/karizme/milosrđa/prava. Kao što smo već istaknuli, riječ je uvijek o napetosti između osobe i osobe koja se događa na partikularnoj razini. Iskustvo nas uči da se takve napetosti rađaju i u najobičnijim primjerima svakodnevnog života, koje možda i ne bismo smjestili unutar ove teme, ali stvarno joj odgovaraju.

Primjer: Župnik organizira višednevno hodočašće u Padovu. O broju prijavljenih ovisi cijena autobusa. Bus je popunjen. Prijevozniku je javljen broj ljudi koji putuju i određena je cijena po osobi. Na dan hodočašća četvero ljudi se ne pojavljuje. Nisu javili da otkazuju prijavu. Na poticaj župnika da se slijedeći put ipak jave, jer se nekih pravila ipak treba držati, odgovaraju mu da bi možda trebao popustiti, biti milosrdniji, tako da ne inzistira toliko na ispunjavanju pravila. Međutim, kako je cijena puta vezana uz broj putnika, nenajavljeni otkaz četvero putnika rezultirao je da su svi ostali morali platiti skuplje put, među kojima si neki to i nisu mogli više priuštiti.

Riječ je o tome da pravo i pravila nisu tu da guše milosrđe, nego da ga pomognu ostvariti kroz pravednost, tako da svi mognu iskusiti milosrđe. Ako ja u svojoj subjektivnosti ne držim do pravila, kao u ovom slučaju, to će se nužno odraziti na pravednost i na iskustvo milosrđa kod onog drugog. Dok je četvero putnika zbog svog nemara za jednostavna pravila tražilo za sebe slobodu življenja života u župi (autonomiju življenja karizme), tumačeći tu slobodu kao milosrđe, dotle je, baš zbog toga, nekoliko putnika moralo odustati od hodočašća zbog veće cijene: kako će oni u tome vidjeti milosrđe? Jesu li možda zakinuti za susret s milosrđem na hodočašću?

3.2. Moji dar i dar drugoga

Ako mi nešto, u svojoj subjektivnosti, smatramo nevažnim, onda to možemo gledati kao i „ud koji smatramo nečasnijim“ (usp. 1 Kor 12, 23). Pavao tu kaže da takve udove „okružujemo većom čašću“, što se na prvu ne čini pretjerano logičnim, ali je to u svojoj suštini „ludo Božje mudrije od ljudi i slabo Božje jače od ljudi“ (1 Kor 1, 25). Riječ je o tome da, premda ja smatram brigu za pravo nevažnom, ta briga je isto vrijeme dio nečije karizme –

bilo povezane sa službom, bilo pojedinačne. Ako ja, u silnoj brizi za ostvarivanje svojih darova svjesno zanemarujem ili odbacujem neke dužnosti prema drugim ljudima – ne znači li to da zapravo ja sam gušim karizmatičnost; ne znači li to da upravo ja onemogućujem ostvarivanje tuđih darova – trnem Duha u drugih? Duh u svojim darovima ne zanemaruje drugoga, ne zanemaruje obveze osobe koju daruje prema drugim osobama (jer i njih jednako daruje!); ne zanemaruje pravo i pravednost, jer su njegovi darovi milost – darovi milosrđa koje ne dokida pravednost nego ju zahtjeva!

Radi se o tome da, dok imam obvezu i pravo živjeti svoj poziv, svoje darove, imam obvezu i pustiti drugoga da mi bude brat i da me i njegovi darovi izgrađuju, jer su i njegovi darovi od Duha, za dobro Crkve – za moje dobro: pustiti liječnika da mi bude liječnik, organizatora da mi bude organizator, teologa da mi bude tumač, molitelja da moli za mene; pustiti župnika da mi bude župnik i duhovno i pravno, pustiti biskupa da mi bude biskup, ministra da bude ministar – nesebično pustiti Duha da me daruje i preko drugih u kojima je njegov dar.

Ako se, dakle, u svojim zajednicama pitamo o svojim darovima od Boga, ako se sami pitamo o vlastitom daru kojeg nam je Bog darovao, tada se ne može izostaviti niti pitanje o daru drugih – ne radi puke usporedbe darova, nego radi većeg poštivanja, onog poštivanja koje Pavao traži kod služenju darovima kada piše Rimljanima: „Pretječite jedni druge poštovanjem!“ (Rim 12, 10). Pitati se i o darovima drugoga je bitno i zbog zajedničkog djelovanja za dobro Crkve. Stvar može biti i praktična: pitati se o daru drugoga može pomoći i da taj drugi spozna dar koji ima, a kojega možda i nije bio (potpuno) svjestan.

Dar Duha, sam Duh Sveti, dakle, ili se poštuje u potpunosti – i u sebi i u drugima – ili je po srijedi nedovoljna formiranost vjernika, nerazumijevanje darova, latentni egoizam koji je nespojiv s Duhom koji se daruje i poziva na darivanje, ili pak što drugo što neminovno dovodi do napetosti između osobe i osobe: do drame sukoba u Crkvi.

Konkretno se življenje dara Duha ostvaruje, dakle, u župama i biskupijama: ne usporedno s njima, ne kao „crkvena supkultura“, ne mimo njih do opće razine, nego kao njihov sastavni, temeljni, konstitutivni dio života. Jer, jedno Tijelo živi *u njima* i *od njih*. Ako je karizma – dar Duha – konstitutivni element Crkve, onda se to u jednoj jedinoj Crkvi odvija *u* i *od* partikularnih Crkvi – biskupija. Ne može se ići mimo toga, jer bez toga nema Crkve.

Doprinijeti životu župe i biskupije svojom karizmom znači na najjasniji način izgrađivati Tijelo – Crkvu.

4. Zaključno

Našu temu započeli smo s dvanaestim poglavljem Prve poslanice Korinćanima koje nudi bogati sadržaj, premda je on, po riječima J. Ratzingera, još uvijek skromno proveden u djelo.²² Belgijski kardinal Leo Joseph Suenens na drugom zasjedanju II. vatikanskog koncila govorio je: “Čitava je Crkva u svojoj biti jedna stvarnost zaista pneumatska, tj. duhovna. (...) Svaki kršćanin, bio on naobražen ili nepismen, ima u svakodnevnom životu svoj dar u Duhu Svetome, ali sve mora služiti na izgradnju Crkve.”²³ U pozadini tih riječi i cijelog govora je upravo tekst 1 Kor 12.

Karizma je posebna Božja milost: nije tek puki osobni talent, već slobodni milosni dar Duha usmjeren na izgradnju tijela Kristova – Crkve. Ona pripada samoj konstituciji Crkve, oživljava instituciju i prijeći požudu za apsolutnom vlašću hijerarhije.²⁴ Crkva priznaje i prihvaća zahvalno karizme, ali ih nužno mora i potvrditi karizmom upravljanja, budući da uvijek postoji opasnost da ono nesavršeno u čovjeku pokrene egoizam i tako zasjeni dar – nametne sebe, a karizmu, koja je prvotno dobivena za Crkvu, pretvori čak i u prijetnju Crkvi.²⁵

Ako su darovi dani za izgradnju Crkve, onda oni ne mogu a da se ne ostvare u konkretnoj partikularnoj Crkvi *u kojoj i od koje* opstoji jedna jedina Katolička Crkva. Partikularna Crkva jest mjesto žive vjere, mjesto susreta sa živim Bogom koji dariva svoje vjernike milosnim darima, pa tako i mjesto ostvarenja tih darova, u zajedništvu s onima kojima pripada služba upravljanja. S jedne strane posebna pažnja biskupa, oca i pastira cijele partikularne Crkve (a po njemu i župnika), a s druge strane poštivanje službe biskupa i karizme upravljanja sa spremnim prihvaćanjem njegovih pastoralnih uputa – to su dva oblika, dva krila jedne crkvene ljubavi koja obvezuje sve na služenje zajedništvu cijeloga Božjega naroda.²⁶

²² Usp. Joseph RATZINGER, *Koncil na putu. Osvrt na drugo zasjedanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., 41.

²³ Tomislav J. ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, 65.

²⁴ Usp. Miron SIKIRIĆ, *Pokreti, udruge, zajednice – karizmatika 'neredovitost' i crkvena normativnost*, 300.

²⁵ Usp. *Isto*, 286.

²⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Vita consecrata. Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996., br. 49.

Ako sve ovo vrijeme imamo na umu da je naša tema usmjerena na OFS, kojega najvećim dijelom čine laici, tada se sve dosad istaknuto može sažeto izreći riječima II. vatikanskoga koncila, koji u dekretu o apostolatu laika *Apostolicam Actuositatem* ističe:

„Svim je kršćanima časno breme da porade kako bi božansku poruku spasa spoznali i primili svi ljudi posvuda na zemlji. Za vršenje tog apostolata Duh Sveti, koji pomoću službi i sakramenata izvodi posvećenje naroda Božjega, daje vjernicima još i posebne darove (usp. 1 Kor 12, 7) »razdjeljujući svakome kako hoće« (1 Kor 12, 11) da »svaki milošću kakvu je primio služeći jedan drugoga« bude i sam »kao dobar upravitelj mnogovrsne Božje milosti« (1 Pt 4, 10) da bi se čitavo tijelo izgradilo u ljubavi (usp. Ef 4, 16). Iz primitka tih karizmi, makar i skromnijih, svakom se vjerniku rađa pravo i dužnost da se njima koristi, u Crkvi i u svijetu, na dobro ljudi i izgradnje Crkve, u slobodi Duha Svetoga, koji »puše gdje god hoće« (Iv 3, 8), i ujedno u zajedništvu s braćom u Kristu, a ponajviše sa svojim pastirima, koji imaju prosuditi o njihovoj nepatvorenosti i ispravnom korištenju, no ne da gase Duha, već da sve provjere, i što je dobro zadrže (usp. 1 Sol 5, 12; 19, 21).“ (AA 7)

Literatura

Raymond Edward BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.

Ivan DUGANDŽIĆ, *Biblijska teologija Novoga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.

Anton GRABNER-HAIDER (prir.), *Praktični biblijski leksikon*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

IVAN PAVAO II., *Vita consecrata. Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996., br. 49.

KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Iuvenescit Ecclesia. Pismo biskupima Katoličke crkve o odnosu između hijerarhijskih i karizmatičkih darova za život i poslanje Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017.

Xavier LEON – DUFOUR i dr. (ur.), *Riječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²1980.

Miron SIKIRIĆ, Pokreti, udruge, zajednice – karizmatika 'neredovitost' i crkvena normativnost, u: *Bogoslovska smotra*, 78 (2008.) 2, 286–295.

Tomislav Janko ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.

PAVAO VI., Vi accogliamo. Govor sudionicima Drugog međunarodnog kongresa o kanonskom pravu (17. IX. 1973.), u: *Communicationes*, 5 (1973.); http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/speeches/1973/september/documents/hf_p-vi_spe_19730917_diritto-canonico.html (3. III. 2017.)

Joseph RATZINGER, *Koncil na putu. Osvrt na drugo zasjedanje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

Zakonik kanonskog prava (1983.), Glas Koncila, Zagreb, 1996.